

Huiswerkbegeleiding: meer dan begeleiding met huiswerk

Onderwijs is de sleutel tot emancipatie. De onderwijsresultaten van allochtone kinderen blijven achter bij die van autochtone. Waar de algemene gedachte in Nederland is dat de overheid de verantwoordelijkheid draagt voor het verschaffen van goed en adequaat onderwijs aan haar burgers, leeft in de allochtone gemeenschap het idee dat zij zelf initiatieven moet nemen om te emanciperen.

Huiswerkbegeleiding wordt hierdoor meer dan een technisch antwoord op een probleem van een scholier.

In vrijwel iedere grote stad met een concentratie van etnische minderheidsgroepen is er wel een sociaal-culturele vereniging, studenten- of jongerenorganisatie die een huiswerkbegeleidingsproject draait. Naar schatting zijn er ruim 100 projecten waar 10.000-15.000 leerlingen ingeschreven staan om ondersteund te worden in vooral de exacte vakken.

De relatie met de school

Eén van de oudste huiswerkbegeleidingsprojecten is Stuka (Surinaams voor 'studeren') in Den Haag. In 1975 startten Surinaamse studenten in een buurthuis. Ruim 26 jaar later ontvangt Stuka nog wekelijks 30-40 leerlingen. Wahida Amirkhan is voorzitter van de stichting Stuka. 'Ik weet niet of de scholen ons als concurrent zien. In het verleden zijn er wel eens contacten geweest met scholen, maar daar is geen goede samenwerking uit voortgekomen. Ik weet niet precies waarom, maar wij zijn vrijwilligers met beperkte tijd. Die steken we liever in het bijstaan van de leerlingen dan in veel overleg met scholen.'

Radj Ramcharan is 13 jaar geleden vanuit de sociaal-culturele vereniging Asha in Utrecht begonnen met een huiswerkbegeleidingsproject. 'In het begin weigerden de scholen om ons voor vol aan te zien. We kregen brieven en telefoontjes van sommige scholen. "Hoe durf je leerlingen te begeleiden?", vroegen zij. "Jullie ontberen de deskundigheid om les te geven!" Dat was natuurlijk waar en het maakte ons ongemakkelijk. We belden en schreven terug met de wedervraag: "De kinderen zitten zes uur per dag op school. Weten jullie wel wat er in die andere achttien uren gebeurt?" De scholen hadden het idee dat allochtone kinderen na school naar huis gaan, samen met de ouders aan tafel zitten en daarna huiswerk maken met steun van hun ouders of hun broers of zusters. Maar vroeger aten we als we honger hadden. Onze ouders konden ons niet helpen met huiswerk. Dus moesten we ons zelf maar behelpen. En als je hulp kon krijgen van een broer, zuster, vriend of vriendin was je blij. Die wedervraag leidde tot contacten waardoor ze ons in de loop der tijd als volwaardige partner zijn gaan zien. Wij werden een vraagbaak voor hen. Ze leerden via ons over de ramadan en andere feestdagen, over cultuur en gebruiken.'

De huiswerkbegeleidingsprojecten zijn niet opgericht als concurrent van scholen en pre-tenderen niet een onderwijsinstituut te zijn. Ze zetten zich ook niet af tegen de scholen.

Een vrijwilliger die nu ook actief is in het bestuur van Stuka: 'In 1988 had ik tijdens mijn studie hulp nodig met wiskunde en statistiek. Een neef van me was actief bij Stuka. Ik ben als leerling begonnen. Ik heb daarna de lerarenopleiding bedrijfseconomie gedaan aan de Haagse Hogeschool. Ik heb me na de studie opgegeven als begeleider. Dat heeft niet te maken met hoe je naar onderwijsinstellingen kijkt, maar met de behoefte om iets te doen voor de kinderen in onze gemeenschap. Als je vervolgens zelf merkt dat je er iets aan gehad hebt, dan wil je daarvoor iets terugdoen.'

Beschrijving

De ervaringen van Asha en Stuka geven aan dat er geen standaardformule voor huiswerkbegeleiding is. Het ene project heeft nauwe banden met de scholen waar hun leerlingen vandaan komen, het andere heeft dat niet of nauwelijks. Rotterdam kent ruim twintig huiswerkbegeleidingsprojecten. Amsterdam heeft er minder dan tien.

Stuka bestaat 25 jaar. Andere groepen zijn nu in de fase van oprichting. De meeste projecten geven eenmaal per week huiswerkbegeleiding (zaterdag of woensdagmiddag).

Sommige projecten, zoals die van de Kaapverdische jongerenorganisatie CABO, geeft op meerdere dagen huiswerkbegeleiding.

De projecten worden georganiseerd door allochtone sociaal-culturele organisaties, jongerenorganisaties of studentenorganisaties. Veel projecten worden uitgevoerd in buurt- en clubhuizen, die ruimte beschikbaar stellen voor leerlingen en begeleiders. Soms vinden ze onderdak bij moskeeën, tempels of andere ontmoetingsruimten van allochtone organisaties. In enkele gevallen stelt een onderwijsinstelling ruimte beschikbaar, zoals de Haagse Hogeschool waar Marokkaanse leerlingen van Marokkaanse studenten huiswerkbegeleiding ontvangen.

Emancipatie van een etnische groep

De meeste projecten richten zich op één etnische groep. Dat is niet zo verwonderlijk omdat de projecten onderdeel vormen van een groter aanbod van de initiatiefnemers. Salia Sahin van het Expertisecentrum Allochtonen Hoger Onderwijs (ECHO) organiseert een netwerk van allochtone studentenverenigingen in het hoger onderwijs. 'De laatste jaren zien we een enorme opleving van allochtone studentenverenigingen in het hoger beroeps onderwijs en het wetenschappelijk onderwijs. Drie jaar geleden waren er dertig allochtone studentenverenigingen in het hoger onderwijs. Nu zijn het er ruim tachtig. Zij leveren vaak de begeleiders voor de huiswerkprojecten of zetten deze projecten zelf op. De meeste verenigingen zijn georganiseerd op etniciteit. Dat betekent dat iedere etnische groep zijn eigen vereniging opricht. Er zijn enkele verenigingen die multi-etnisch zijn, maar de meeste zijn op basis van één etnische groep.'

Toch is schoorvoetend een tendens merkbaar dat een project dat zich op één etnische groep richt, toch kinderen uit meer etnische groepen bereikt. Ramcharan: 'Dat komt door de vrienden en vriendinnen van de leerlingen. Ze nemen ze gewoon mee. In Utrecht merken we dat er steeds meer Turkse en Marokkaanse kinderen komen. En die nemen weer hun vriendjes en vriendinnetjes mee. De leerlingenpopulatie wordt multicultureel zonder dat je het direct door hebt. Dat vinden we een goede ontwikkeling.'

Een huiswerkbegeleidingsproject staat niet op zichzelf. Het vloeit voort uit het beleid van een allochtone organisatie. 'De sociaal-culturele organisatie ASHA in Utrecht organiseerde in het begin vooral culturele activiteiten,' verklaart Ramcharan. 'We organiseerden feestjes en andere culturele activiteiten. Maar het bestuur van de organisatie heeft haar aandacht verschoven naar de harde sectoren. We zagen in dat onze mensen in deze samenleving sterker gemaakt moeten worden om te kunnen overleven. Onderwijs en arbeid zijn voor ons belangrijk geworden. En huiswerkbegeleiding past in deze visie. Door huiswerkbegeleiding bereiken we dat onze kinderen een betere positie kunnen verwerven in de samenleving.'

Juist omdat huiswerkbegeleiding bij sommige organisaties onderdeel is van een groter aanbod van activiteiten is de verleiding aanwezig dat de begeleiders zich met meer zaken bezig houden dan met huiswerkbegeleiding. Ramcharan: "Je wordt natuurlijk wel eens geconfronteerd met andere maatschappelijke vraagstukken, zoals echtscheiding en generatieproblemen. Maar je moet leren doorverwijzen."

Leerlingen

Huiswerkbegeleiding is bedoeld voor leerlingen vanaf groep acht van de basisschool tot en met studenten in het eerste jaar van het hoger onderwijs. De meeste leerlingen zijn echter van groep acht en het voortgezet onderwijs. Wahida Amirkhan van Stuka in Den Haag: 'Wij hebben een duidelijk beleid ten aanzien van de leerlingen. We accepteren niet dat mensen hier komen om lol te trappen. Kinderen die komen voor de gezelligheid laten we niet toe. Als iemand de sfeer in de groep verpest, wordt hij of zij verwijderd. Rust en orde wordt door ons gegarandeerd. Dat betekent niet dat het niet leuk is bij ons. Integendeel. Er heerst een ontspannen sfeer. We doen meer met de leerlingen dan alleen huiswerkbegeleiding geven. Aan het eind van het schooljaar maken we een busreis, meestal naar een pretpark. Tijdens kerst en allochtone feestdagen maken we tijd en ruimte vrij om dat te vieren. Dat verstevigt de band met de leerlingen.'

De meeste projecten hoeven geen leerlingen te werven. Men weet wel een project in de eigen gemeenschap te vinden die voorziet in de behoefte aan huiswerkbegeleiding.

Bij Stuka zijn ongeveer 200 leerlingen ingeschreven. Niet iedereen komt elke week. Leerlingen tekenen een presentielijst en geven aan voor welke vakken ze hulp nodig hebben. Op basis daarvan maakt de coördinator van de huiswerkbegeleiding het rooster voor de begeleiders. Amirkhan: "We weten uit ervaring dat de meeste vragen op het gebied van de exacte vakken liggen. Daarom zorgen we dat er genoeg begeleiders in deze vakken aanwezig zijn."

Het resultaat van de huiswerkbegeleiding voor de leerlingen is meestal direct merkbaar. Amirkhan: 'De grote drukte is rond de CITO-toetsen, de proefwerkweken en de examens. Je weet meestal al binnen een week of je werk effect heeft. Je hoort namelijk hoe de proefwerken zijn gemaakt. Het geeft je grote voldoening om te merken dat de cijfers van de kinderen omhoog gaan.'

De begeleiders

De meeste begeleiders zijn studenten uit het hoger onderwijs, dus tussen 19 en 25 jaar.

Sommigen blijven na hun studie nog actief als begeleider. Amirkhan: 'We hebben een redacteur van een internetbedrijf, een technicus die onderdelen voor satellieten maakt, een onderzoeker van een onderzoeksbureau en een p.r. manager bij een groot bedrijf. Er zijn ook docenten die in het onderwijs werkzaam zijn en daarnaast nog les geven bij de huiswerkbegeleiding. Maar de meeste begeleiders zijn studenten'.

Sommige leerlingen worden later zelf begeleider. Amirkhan 'Wij stimuleren dat. Als ze het vwo hebben afgemaakt dan vragen we ze om als begeleider bij Stuka te komen werken. Dat geeft een ontzettend goed gevoel als dat ook gebeurt.'

Stuka en Asha organiseren trainingen voor hun begeleiders. Dat gebeurt veelal tijdens weekenden in een vormingscentrum. De onderwerpen zijn: het begeleiden van leerlingen, effectief communiceren en onderhandelen.

Amirkhan: 'Het begeleiden van leerlingen vereist een zekere deskundigheid. Het enthousiasme van de begeleider is goed, maar dat is het begin. In de begeleiderstraining leer je hoe je een leerling benadert, hoe je kan herkennen aan de blik in de ogen en de houding dat een leerling bang is om vragen te stellen. Je leert hoe je zo iemand gerust kan stellen. Het zijn didactische vaardigheden die je elders in het leven ook kan toepassen.'

'Bij effectief communiceren leer je dat het niet gaat om het voorkauwen van de stof, maar om de leerling te leren om zelf achter het antwoord te komen. Je probeert te begrijpen wat de leerling niet begrijpt. Daarvoor moet je bepaalde vragen stellen aan de leerling. Je moet uit de antwoorden kunnen afleiden wat het echte probleem is. Gaat het om het begrijpen van deze stof, of heeft de leerling het voorgaande niet goed begrepen.'

'Bij effectief onderhandelen leer je met een buurthuis te onderhandelen over faciliteiten die je nodig hebt. Je leert dat je de tegenpartij goed moet kennen. Je moet vooruitlopen op hun argumentatie en vooraf je tegenargumenten op een rijtje hebben. Je moet scherp in de gaten houden wat de relatie van die instelling is tot jouw activiteiten.'

'Al deze trainingen zijn niet alleen goed voor het project, maar ook voor de begeleiders. Er bezoeken gemiddeld toch 15 begeleiders zo'n vormingsweekend. Je gaat prettig met elkaar om. Er is een grote saamhorigheid. Het lijkt alsof je één grote familie bent.'

Stuka werft de begeleiders via haar eigen netwerken. Amirkhan: 'Ieder jaar is er een verloop onder de begeleiders. Sommigen studeren af. Anderen verhuizen of gaan trouwen. Maar de ene begeleider werft andere begeleiders op zijn school of in zijn eigen netwerken. De kracht van Stuka zit in de motivatie van de begeleiders. Zij zorgen voor hun vervanging door zelf nieuwe begeleiders te werven.'

De ouders

'In het begin zijn we ook wel eens misbruikt als crèche,' vertelt Radj Ramcharan.

'Sommige ouders leverden vier kinderen om twee uur af en haalden ze om vijf uur weer op. Maar dat accepteren we niet meer.'

Meestal is er een goed contact tussen het project en de ouders. De kinderen gaan naar het project met steun van hun ouders.

Ramcharan: 'Ieder jaar maken we wel mee dat ouders ons benaderen omdat ze vinden dat hun kind dat bij ons huiswerkbegeleiding ontvangt toch wordt doorverwezen naar een schooltype dat onder het niveau van die leerling ligt. De ouders weten dat hun kind meer kan en raken gefrustreerd als ze nergens terecht kunnen voor advies en opvang. We proberen de ouders daarin te ondersteunen. We hebben regelmatig voorlichtingsavonden

voor ouders over opvoedingsmogelijkheden, veranderingen op school, en wat je zelf kan doen om de schoolprestaties van je kind te verbeteren.'

De organisatie

De huiswerkbegeleidingsprojecten draaien op vrijwilligers. Bij Stuka krijgen de begeleiders geen vergoeding. Bij Asha krijgen ze fl 10,- per uur. Asha heeft ook een betaalde kracht die voor 8 uur per week coördinatiewerkzaamheden verricht. Bij Stuka doet de penningmeester de financiën, de secretaris houdt de leerlingen- en begeleidersadministratie bij en de voorzitter coördineert het project. De begeleiding is gratis.

De ruimte waar les gegeven wordt, wordt beschikbaar gesteld door de gemeente of een buurthuis. In sommige gevallen steunen allochtone organisaties de projecten door kleine kantoorkosten (kopiëren, porto) te financieren.

Projecten als Stuka bedruipen zich al 25 jaar zonder subsidie. De grootste kosten van deze projecten zijn de kosten van de begeleiding. En die wordt gefinancierd met enthousiasme van mensen die vinden dat onderwijs de sleutel is tot emancipatie.

Shell Cares

Het verschijnsel huiswerkbegeleiding heeft intussen de aandacht getrokken van het bedrijfsleven. Onder de naam *Shell Cares* sponsort Shell Nederland voor de periode van drie jaar een project dat zich richt op één sociaal-maatschappelijk thema. Na deze periode wordt een nieuw project gekozen.

Er is eerst een doelgroep bepaald. De keuze viel op allochtone jongeren en met name de huiswerkbegeleidingsprojecten, omdat *'gebleken is dat dit een zeer positieve werking heeft op de schoolresultaten van deze jongeren'*.¹⁷ Het bedrijf stelt geld en mensen (Shell medewerkers) beschikbaar voor het project.

Shell Cares heeft vervolgens contact opgenomen met *FORUM, instituut voor multiculturele ontwikkeling* om een landelijk project op te zetten. Radj Ramcharan coördineert bij *FORUM* het huiswerkbegeleidingsproject. 'Het doel van het project is om binnen drie jaar in Amsterdam, Den Haag en Rotterdam tenminste voor elke doelgroep (Turks, Marokkaans, Surinaams en Antilliaans) een huiswerkproject te ondersteunen.

Huiswerkprojecten voor andere groepen worden niet uitgesloten. De projecten worden ondersteund in de aanschaf van meubilair, computers, naslagwerken e.d. Shell wil dat minimaal 10 medewerkers van Shell-vestigingen in Nederland op vrijwillige basis betrokken zijn bij huiswerkprojecten.

Ramcharan: 'Ik hoop dat we door middel van dit project in staat zijn om binnen drie jaar de huiswerkbegeleidingsprojecten op een hoger niveau te tillen. We willen eerst stedelijke en later landelijke bijeenkomsten organiseren waarbij huiswerkbegeleidingsprojecten ervaringen uitwisselen op het gebied van begeleiding, relatie met scholen en ouders, de relatie tot het gemeentelijk beleid etc. We willen stedelijke platformen van huiswerkbegeleidingsgroepen opzetten. Ik hoop dat hiermee zichtbaar wordt voor de hele samenleving dat onze gemeenschappen enorme inspanningen verrichten om onze kinderen te helpen om via onderwijs te werken aan onze eigen emancipatie en integratie in deze samenleving.'

Stichting Stuka, Postbus 61419, 2506 AK Den Haag, tel: 070-3893170

Vereniging Asha, R. Ramcharan/N. Bishesar, Cartesiusweg 11, 3543 BA Utrecht, tel. 030-2467433 (bereikbaar za. 12-15 uur)

¹⁷ Uit: projectdocument SHELL CARES/huiswerkbegeleiding, projectnummer 3506